SALOANE DE ARHITECTURĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ[1]

de RUXANDA BELDIMAN

Abstract

My paper is discussing three interwar Bucharest architecture exhibitions (salons), from 1929–1931. Architects are present at the very beginning together with painters and sculptors in one salon, as in 1911, but later split and organize their own exhibition. But the first Romanian architecture exhibition, considered as such, goes back to 1906, it is the Romanian jubilee exhibition celebrating King Carol I, 40 years rule. Architects like Ştefan Burcuş (1870–1928), Victor Ştefănescu (1877–1950), I. D. Berindey (1871–1928) being in charge with the blueprints for the various pavilions.

The Ministry for Education issues, starting with 1924 new functioning rules for the salons, including the architecture exhibition. At the beginning exhibition committees are formed mainly of painters and sculptors and only few architects, but already by the end of the 1920's architects become the majority. Important personalities in the field of Romanian architecture like Petre Antonescu (1873–1965), Statie Ciortan (1876–1940), Constantin Jotzu (1884–1962), dean of the Architecture Faculty in Bucharest, Duiliu Marcu (1885–1966), etc., are members or presidents of those exhibition committees.

A variety of participants are present with projects or sketches, famous or less famous architects, men and ladies challenge themselves. Among them Octav Doicescu, Duiliu Marcu, Nicolae Ghika-Budeşti (1930, 1931), Statie Ciortan (1929–1931), Constantin Jotzu (1929–1931), I. D. Berindey (1931), Horia and Lucia Creangă (1931), Jean Burcuş (1930, 1931), Alexandru Zamfirescu (1931), Gheorghe Simotta (1930, 1931), Tiberiu Niga (1930), Henriette Delavrancea Gibory (1930, 1931), etc. Projects for private housing, theaters, headquarters for institutions, town projects, sketches for historical monuments, etc. are presented in a variety of styles – the Beaux Art style, the National Romanian style, as well as in examples of modernist architecture.

Keywords*: interwar Bucharest architecture exhibitions (salons) 1929–1931; specific legislation; architects Petre Antonescu; Horia and Lucia Creangă; Constantin Jotzu; Henriette Delavrancea Gibory; Beaux Art style, the National Romanian style, modernist architecture.*

Prima expoziție de arhitectură românească este considerată a fi Expoziția jubiliară de la 1906, fapt afirmat de Spiridon Cegăneanu în editorialul din revista „Arhitectura" din 1941[2], care prezintă activitatea arhitecților cu ocazia împlinirii a 50 de ani de activitate a Societății arhitecților români. Echipa de arhitecți implicată în construcția pavilioanelor a fost compusă din Ștefan Burcuș (1870–1928), Victor Ștefănescu (1877–1950) și I. D. Berindey (1871–1928), cărora li s-au adăugat un număr de alți arhitecți.

În ajunul Primului Război Mondial, în 1911, în cadrul salonului Oficial apare expoziția de Arhitectură și Arte Decorative[3], și de asemenea și în 1916 în Expoziția Oficială a Artiștilor în viață alături de secțiunile Pictură, Sculptură și Desen exista și secțiunea „Gravură, arhitectură, artă decorativă"[4], dar arhitecții au expus și anterior. Este cert faptul că studenții români de la Paris de la Ecole des Beaux Arts, de la Facultatea de Arhitectură au avut ca model saloanele oficiale de pictură, sculptură și arhitectură organizate la Paris.

În perioada interbelică (anii 1929, 1930, 1931 mă refer cu precădere la catalogele amintite) „Salonul de arhitectură și arte decorative" – expoziție indepedentă, spre deosebire de perioada antebelică și "Salonul Oficial de Pictură, Sculptură, Desen" sunt girate de Ministerul Artelor/Ministerul Instrucțiunii Publice și

[1] Articolul de față se dorește un studiu de caz, care se bazează pe cercetarea cataloagelor saloanelor din anii 1929, 1930, 1931: „Salonul Oficial Arhitectură și Artă decorativă", București, 1929; „Salonul Oficial Arhitectură și Artă decorativă", București, 1930; „Salonul Oficial Arhitectură și Artă decorativă", București, 1931 (SOAAD).

[2] Spiridon Cegăneanu, *După o jumătate de veac.* (subcapitolul) *Expoziția din 1906*, in „Arhitectura 1891–1941 Semicentenarul Societății Arhitecților Români", 1 ianuarie martie 1941, p. 8 „Realizările acestea trebuiau prezentate într-un cadru care să nu fie cu nimic mai prejos decât ele. Și această înfățișare generală care cuprindea roadele muncii și priceperii românești din cei 40 de ani revenea arhitecților. [...] Școala românească de arhitectură, ale cărei baze fuseseră puse, cu admirabilă intuiție de către Societatea Arhitecților români, n-avea decât 14 ani de existență [...]. Totuși examenul pe care l-a dat cu prilejul acelei expoziții a fost strălucit."

[3] „Salonul Oficial 1911", București, 1911.

[4] „Expoziția Oficială a Artiștilor în viață, 1916", București, 1916.

STUDII ŞI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 6 (50), p. 105–110, Bucureşti, 2016

Cultelor având și locuri de desfășurare diferite. De exemplu, în anul 1929 Salonul Oficial de Pictură, Sculptură, Desen se deschide la Palatul Artelor pe șoseaua Kisellef, în timp ce Saloanele de arhitectură vor avea loc la Palatul Ateneului, în 1930 la Școala Superioară de Arhitectură în strada biserica Enei, și în 1931 din nou la Palatul Ateneului.

Regulamentul Saloanelor oficiale elaborat de către Ministerul Artelor în 1924, republicat in facsimil de către Petre Oprea, prevede explicit ca în cadrul „Salonului de arhitectură și arte decorative”, – denumirea oficială – să fie expuse proiecte studii, schițe, crochiuri, releeve sau machete[5].

Componența juriilor:

În privința componenței juriului același regulament prevede la articolul 3.1 ca el să fie compus din 13 membri, dintre care președintele să fie ministrul de resort sau un delegat al acestuia, deasemenea din șase pictori, trei sculptori și un arhitect. Cu specificarea că „trei pictori, un sculptor și un arhitect vor fi numiți de către Ministerul Artelor dintre artiștii care au o valoare binecunoscută și îndeobște bine apreciată” (articolul 3.2)[6].

În cataloagele Saloanelor de Arhitectură și Artă Decorativă din anii 1930–1931 constatăm unele schimbări. Dacă în juriul din 1929 președintele este încă ministrul Artelor, în cazul de față dr. Aurel Vlad, în cele din 1930 și 1931 funcția este ocupată de profesorul arhitect Petre Antonescu (1873–1965). Cât privește pe membrii în 1929, regăsim cei șase pictori și trei sculptori (Ion Jalea, Fr. Storck si Corneliu Medrea) și un arhitect, conform regulamentului. Numărul arhitecților a crescut cu încă doi la edițiile următoare, față de cifra inițială: Statie Ciortan (1876–1940) și Constantin Jotzu (1884–1962), ambii membrii în coducerea Societății Arhitecților, ultimul viitor decan al Facultății de Arhitectură între 1940–1946. La edițiile viitoare din anii 1930, 1931 numărul membrilor se reduce la șase, cel al arhitecților va rămâne însă constant: Petre Antonescu, Constantin Jotzu și Duiliu Marcu (1885–1966) în 1930; Petre Antonescu, Statie Ciortan și Constantin Jotzu în 1931. În schimb membrii aleși din rândul plasticienilor se va reduce la doi pictori și un sculptor[7].

Sunt schimbări ce se vor fi operat pe parcurs, de la momentul publicării regulamentului în 1924 și până în 1930, cu siguranță la cererea breslei arhitecților. Atribuțiile juriului rămân însă neschimbate, acesta se ocupă de selecția lucrărilor ce urmează a fi expuse, panotarea, tipărirea catalogului și premirea lucrărilor conform articolului 7[8].

Expozanții:

Printre expozanții de la Saloanele de arhitectură și artă decorativă se numără în primul rând nume deja consacrate în lumea arhitecților, sau care vor căpăta greutate în viitor: Petre Antonescu (1929–1931), Octav Doicescu, Duiliu Marcu, Nicolae Ghika-Budești (1930, 1931), Statie Ciortan (1929–1931), Constantin Jotzu (1929–1931), I. D. Berindey (1931), Jean Burcuș (1930, 1931), Alexandru Zamfirescu (1931), Gheorghe Simotta (1930, 1931), Tiberiu Niga (1930).

La ediția din 1930, Șoala Superioară de Arhitectură este prezentă cu o secțiune separată în care expun Richard Bordenache, Henriette Delavrancea-Gibory, viitorul profesor și istoric al arhitecturii Grigore Ionescu, Paul Emil Miclescu etc. Mai expun Constantin Cananău, Mircea Chernbach, Constantin Ciogolea, Grigore Hirsch, Petre H. Ionescu, Emil Guneș, George Trifu (1930) etc., nume mai puțin notorii.

Într-un areopag eminamente masculin remarcăm trei prezențe feminine. Henriette Delavrancea-Gibory care expune în anii 1930 și 1931 un releveu al bisericii din Slăvitești-Vâlcea, fațade și perspective[9]; un proiect de decorație o „scară dreaptă în casa unui amator de artă” într-un interior de inspirație eclectică (neoromânesc)[10]. Arhitecta Dida Călugăreanu prezintă la salonul din 1931 proiectul unei locuințe particulare[11]. În fine Lucia Dumbrăveanu-Creangă semnează în 1930 alături de soțul ei Horia Creangă, ambii colegi la Ecole des Beaux Arts și absolvenți ai acesteia în 1924 și cumnatul Ion Creangă, perspective, planuri și fațade pentru concursul Palatului Societății de Asigurare Românească (ARO, astăzi cinema Patria)[12]. Este vorba de varianta Art Deco prezentată la concursul din 1929; în continuare proiectul avea să evolueze către clădirea pe care o cunoaștem mai radical modernistă, devenită o emblemă în epocă a arhitecturii moderne din România.

---

[5] Petre Oprea, *Expozanți la Saloanele Oficiale de pictură, sculptură, grafică 1924–1944, Direcția pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național*, București 2007, anexe, p. 57–59.

[6] *Idem*, p. 58.

[7] Pentru componența juriilor la cele trei saloane vezi: SOAAD, 1929, p. [3]; SOAAD, 1930, p. [3]; SOAAD, 1931, p. [3].

[8] *Ibidem*, p. 56.

[9] SOAAD, 1930, cat. 201.

[10] SOAAD, 1931, cat. 202, il.

[11] SOAAD, 1931cat. 19.

[12] SOAAD, 1930, cat. 52-54, il.

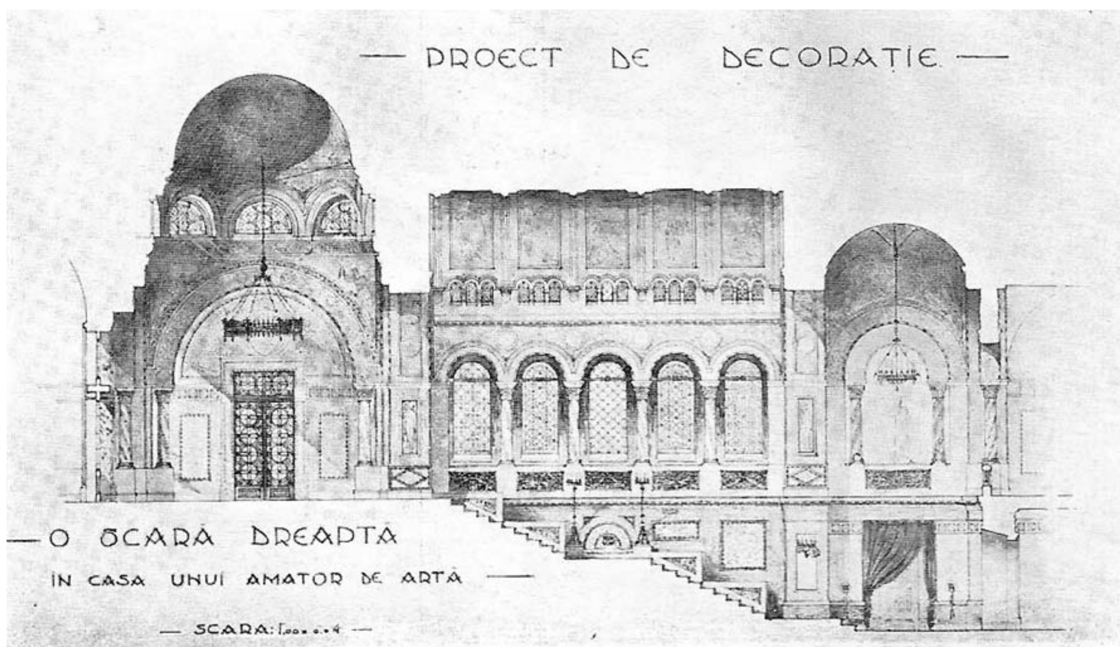

Fig. 1. Henriette Delavrancea-Gibory – „Proiect de decor; scară în casa unui colecționar”, SOAAD, 1931, cat. 202.

Fig. 2. Lucia Creangă, Horia Creangă, Ion Creangă – „Palatul Societății Asigurarea Românească” (cinema Patria), SOAAD, 1931, cat. 54-57.

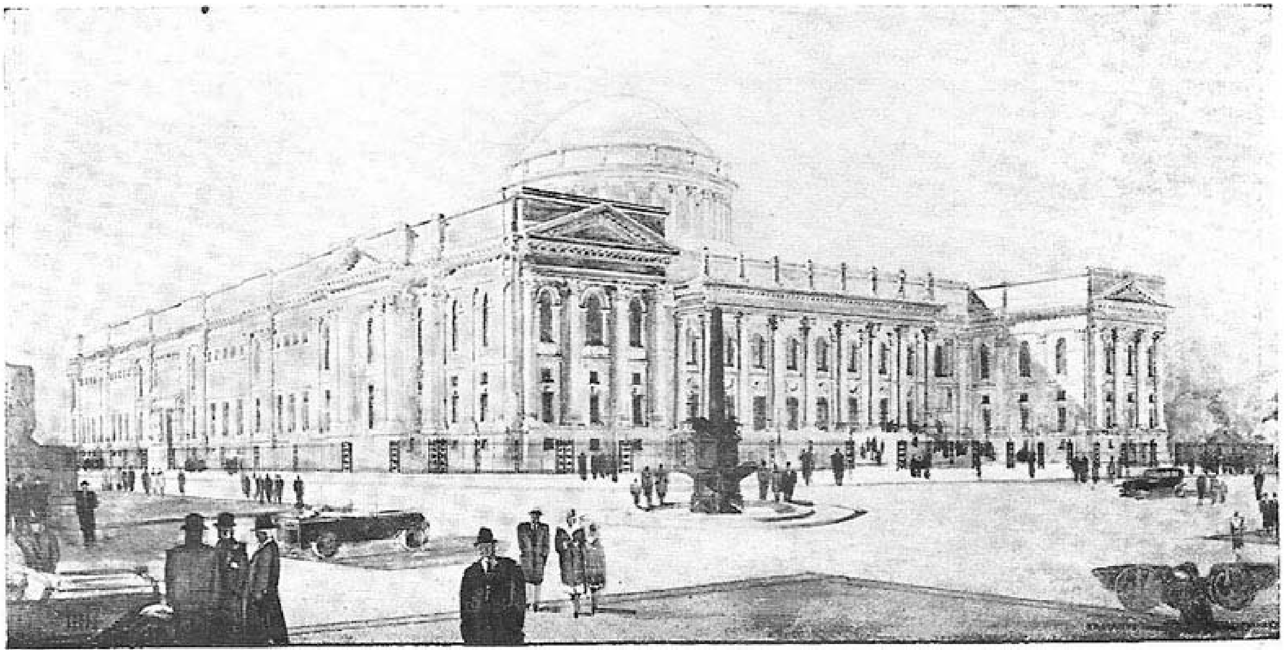

Fig. 3. Nicolae Ghika-Budești, „Palatul Academiei Române” (proiect neexecutat), SOAAD, 1931, cat. 90.

Fig. 4. Duiliu Marcu, „Pavilionul României, Bruxelles”, 1929, foto arhivă particulară.

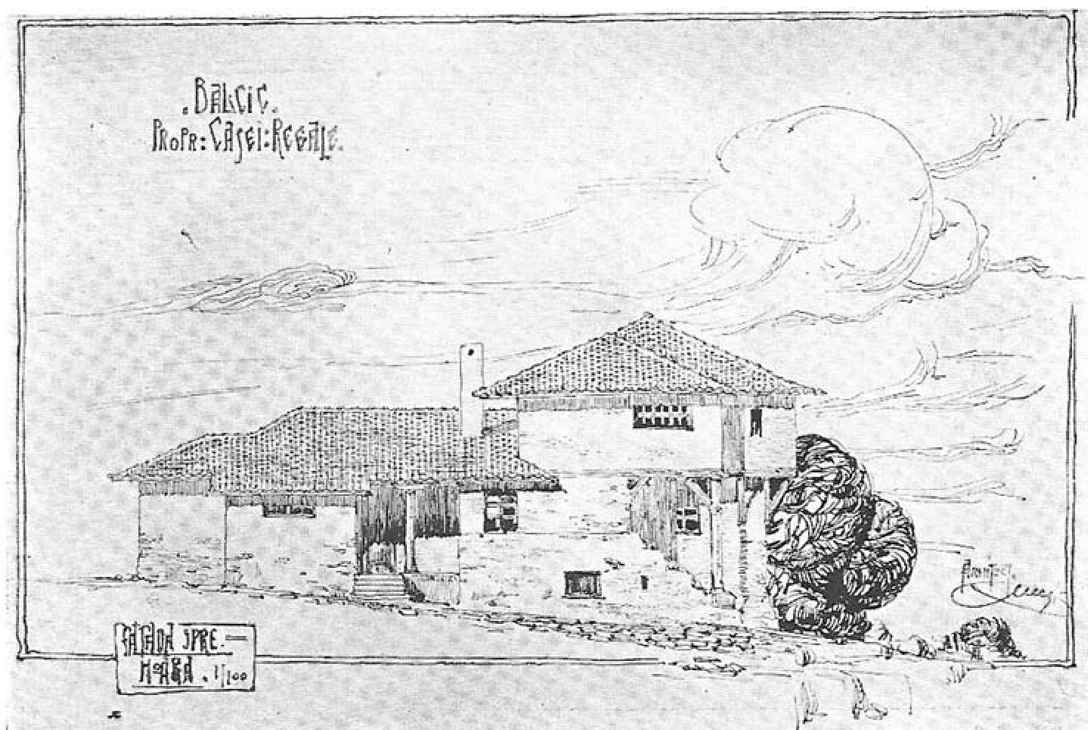

Fig. 5. Emil Guneș, Pavilion regal la Balcic, SOAAD, 1929, cat. 104.

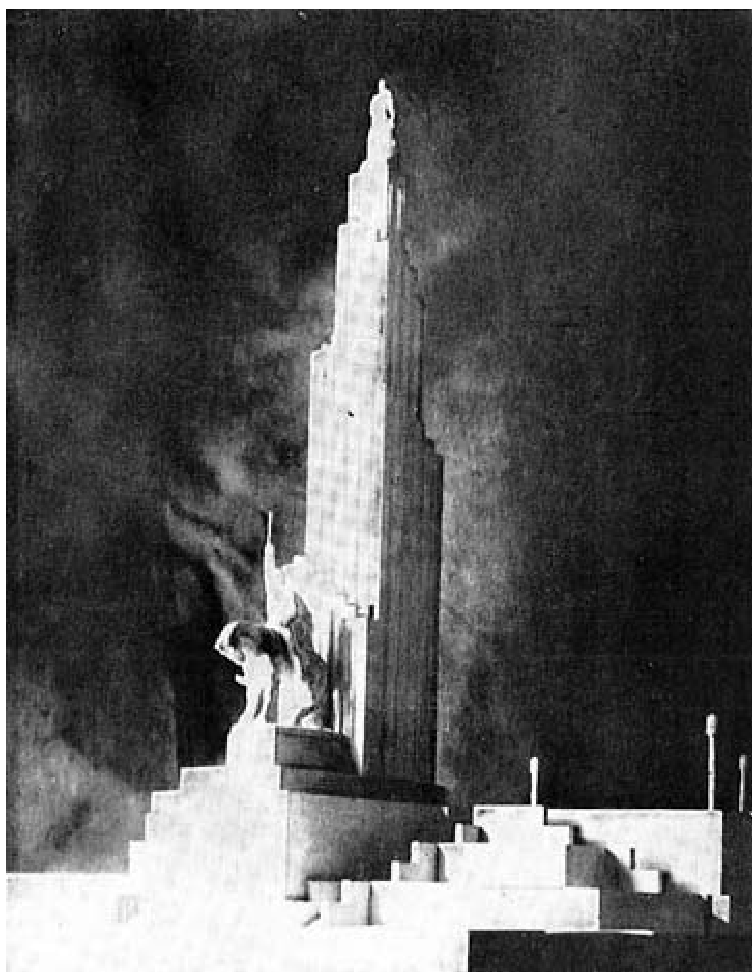

Fig. 6. Horia Theodoru și Ion Jalea - „Monumentul Dobrogei”, SOAAD, 1929, cat. 183.

Ce se expune:

O privire atentă asupra titlurilor lucrărilor expuse aduce în atenție importante comenzi publice de stat: Proiectul pentru sediul Academiei Române, într-o viziune neoclasică de factură monumentală de Nicolae Ghika-Budești – proiect nerealizat[13]; Palatul Regal din București, de Nicolae Nenciulescu 1930[14]; Palatul administrativ din Craiova, 1930[15], și Accademia Română din Roma, 1929[16], lucrări proiectate de Petre Antonescu; Legațiunea română din Sofia 1929 de Statie Baloșin[17]; Palatul administrativ al CFR, de Titu Evolceanu și Octav Doicescu 1930[18]. Clădirea pe care o vedem astăzi în piața Gării de Nord este opera lui Duiliu Marcu; Teatrul comunal din Tecuci de Emil Călinescu – 1930, o interesantă arhitectură Art Deco[19]; Pavilionul Român de la Expoziția din Barcelona de Duiliu Marcu în 1929[20]. Este o interesantă sinteză de arhitectură neormânească și modernă; Halele de la Ploiești de Toma Socolescu (1930)[21].

Între comenzile private ale Familii Regale, regăsim Pavilionul „Cuibul liniștit" de pe domeniul regal de la Balcic, reședința Reginei Maria, un proiect de Emil Guneș de factură mediteraneană (1929)[22]. Este o direcție stilistică indicată de comanditară și imprimată în întregime lucrărilor realizate la Balcic în perioada respectivă[23]; sau vila Principelui Regent Nicolae în stil neoromânesc din cartierul Cotroceni de Alfred Popper[24].

O altă categorie o reprezintă comenzi ale unor asociații profesionale (Palatul Ligii Culturale din București de Ion D. Trajanescu (1930)[25]; sau ale societăți private: Palatului Societății de Asigurare Românească, de către o echipa condusă de Horia Creangă (1930)[26].

Un capitol este dedicat locuințelor unor particulari, casele proiectate de I.D. Berindey – casele Ralescu, Bălănescu[27]; casele Brătianu din Piața Amzei și reamanejarea conacului de la Florica, ambele proiecte semnate de Petre Antonescu (1929)[28]. Alexandru Zamfiropol expune un proiect de urbanism intitulat „Un oraș petrolifer"[29], în spiritul arhitecturii pe care Carta de la Atena avea să-l promoveze în 1933.

Nu lipsesc însă monumentele de for public sau funerare. Horia Theodoru și Ion Jalea expunând împreună viziunea lor pentru un interesant „Monument al Dobrogei" în 1929[30].

Dar arhitecții nu expun doar proiecte personale, patrimoniul arhitectural al României este și el în prezent în mapele unora dintre exponzanți, ca parte a unor proiecte de restaurare: Richard Bordenache prezintă împreună cu alții reprezentați ai Școlii de Arhitectură un releveu al Castelului Corvinilor de la Hunedoara (1930)[31], iar în 1929 arhitectul restaurator Ion D. Trajanescu expune pe lângă propriile proiecte și desene ale Foișorului lui Dionisie de la mănăstirea Horezu și ale turnului Chindiei de la Târgoviște[32]. Ion D. Trajanescu a fost implicat în restaurarea mănăstirii Hurezi și a schiturilor Sfinții Apostoli și Sf. Ștefan de la Hurezi în anii 1908–1910, pe acestea din urmă catalogul nu le prezintă.

În cele trei expoziții aduse în discuție este prezentată după cum putem constata o arhitectură variată stilistic, existând exemple de factură Beaux-Arts, în stil național (neoromânesc) sau arhitectură funcționalist modernă.

---

[13] SOAAD, 1929, cat. 90-98, il.
[14] SOAAD, 1930, cat. 120-127.
[15] SOAAD, 1931, cat. 1-5
[16] SOAAD, 1930, cat. 1-3, il.
[17] SOAAD, 1929, cat. 22.
[18] SOAAD, 1930, cat. 65-67. Proiect neexecutat.
[19] SOAAD, 1930, cat. 26-32. În colaborare cu arhitecții Ion Giurgea și Alexandru Psepilinsky. Proiect neexecutat.
[20] SOAAD, 1930, cat. 116-122, il.
[21] SOAAD, 1930, cat. 152-156, il.
[22] SOAAD, 1929, cat. 103-105. Soluția finală va fi diferită. cu minaret. vezi și , 1931, cat. 82-84.
[23] Arhitecții Viecelli și Dragu care fac în principal o arhitectură modernă radicală, se conformează acestor inițiative.
[24] Popper este un fost colaborator al arhitectului regal Karel Liman. Despre arhitectul Alfred Popper vezi Ruxanda Beldiman, Mircea Hortopan, Narcis Dorin Ion, Sorin Vasilescu, *Karel Zdenek Liman. Arhitectul ceh al Casei Regale a României* (ediție bilingvă română/engleză), ed. Igloo, București, 2013, p. 26.
[25] SOAAD, 1930, cat. 182-183, il.
[26] vezi nota 12.
[27] SOAAD, 1930, cat.11 casa Ralescu; cat. 13 casa Bălănescu.
[28] SOAAD, 1929, cat. 11. casele Brătianu; cat. 12-13 conacul Brătianu de la Florica.
[29] SOAAD, 1930, cat. 193-199, il.
[30] SOAAD, 1929, cat. 183, il. Vezi și Petru Comarnescu, *Ion Jalea*, București, ed. Meridiane, 1962.
[31] SOAAD, 1930, cat. 200, il. Desenele sunt executate de către arhitecții Richard Bordenache, V. Canella, Șt. Călugăreanu, Tiberiu Niga.
[32] SOAAD, 1929, cat. 186 Foișorul lui Dionisie; cat. 188 turnul Chindiei.